

Priloga II

Opis primera

Zeleni programi socialnega varstva v Sloveniji
Analiza stanja "So Far" projekt
(Socialne storitve na večnamenskih kmetijah)
EU FPVI

Avtorji: Katja Vandal, Irena Fister, Sonja Munih, Tomaž Ferluga

Datum: 15. oktober 2006

Organizacije:

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

E-naslov: katja.vadnal@bf.uni-lj.si

VDC Koper

6000 Koper, Ulica 15. maja 8

E-naslov: vdckp@siol.net

Kozjereja "Brdca"

6240 Kozina, Vrhpolje

E-naslov: tomaz.ferluga@volja.net

Naziv projekta

Vključevanje varovancev VDC Koper v delo in življenje na kmetiji Kozjereja »Brdca«

Nosilec projekta (kratek opis)	Varstveno delovni center Koper Posebni socialni zavod
Naslov	6000 Koper, Ulica 15. maja 8
Tel.	00 386 5 62 62 851
Fax.	00 386 5 62 75 601
e-naslov	vdckp@siol.net
Spletna stran	http://www.vdc-koper.si

Nekaj ključnih besed

- socialno varstvo
- kmetijstvo
- inkluzija
- trajnostni razvoj
- delovne aktivnosti
- kmetija
- dopolnilna dejavnost

Izveček - kratek pregled

Vključevanje varovancev VDC Koper v življenje in delo na Kozjereji »Brdca« je v osnovi pilotski projekt navdušencev, ki v socialnem kmetijstvu vidijo nov izziv. Začeli so ga izvajati leta 2003 kot način preverjanja primernosti oziroma sprejemljivosti koncepta socialnega kmetijstva v slovenskih razmerah. Projekt še poteka, vendar je njegova prihodnost vprašljiva, ker nima nikakršne institucionalne podpore. Ugodna ocena projekta s strani vseh treh relevantnih deležnikov - strokovnjakov in vodstva VDC, uporabnikov in kmeta – dokazuje, da je tudi v slovenskih razmerah socialno kmetijstvo lahko stvaren scenarij, ki je v korist vseh, če je le ustrezno pripravljen, načrtovan, izvajan in nadzorovan. Pri tem pa so udeleženci projekta spoznali, da institucionalno okolje (občina, vlada) ne podpirajo tovrstnih inovacij na področju socialne blaginje in razvoja podeželja, čeprav so za njih značilne povezave več deležnikov in več strok, kot tudi javnega in zasebnega sektorja.

Povod

Cilji Nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2010 so usmerjeni v nadaljnjo pluralizacijo programov in izvajalcev ob podpori javno-zasebnega partnerstva. V tem kontekstu je vprašanje o možnosti umeščanja kmetij v novonastajajoče mreže socialne pomoči gotovo relevantno.

Kmetijstvo (cvetličarstvo, vrtnarstvo, pridelovanje zdravih zelišč in začimb ter gob, reja malih živali, terapevtsko jahanje ipd.) je nepogrešljiva sestavina programov aktivnosti in rehabilitacije oseb s posebnimi potrebami. Po drugi strani je kmetijstvo še vedno med dejavnostmi, ki lahko ponudijo dovolj primernih oziroma enostavnih delovnih opravil, kar velja še posebno za sodobne tehnologije nizkih vložkov (ekološko pridelovanje, integrirano pridelovanje ipd.). Tako bi umestitev socialnih storitev za osebe s posebnimi potrebami kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah v skladu z načeloma normalizacije in inkluzije povečala rehabilitacijski oziroma terapevtski potencial kmetijstva. Varovanci bi delovali v običajnem socialnem okolju in bili vključeni v realne delovne procese družinskega obrata, kjer je mogoče v celoti upoštevati njihove individualne posebnosti in značilnosti. Kmetiji bi bilo v tem primeru omogočeno, da neposredno unovči razvojno varstveni potencial pridelovanja in reje, hkrati pa razvije nove rabe svojih zmogljivosti, pomnoži vire dohodka in posluje na novih trgih.

Zasnova

Cilji

Projekt zasleduje naslednje cilje:

- širša možnost zaposlitve za vse zainteresirane varovance, saj bi se delovne skupine lahko izmenjavale,
- pridobivanje novih izkušenj, vključevanje v novo socialno okolje, razširitev socialnih stikov,
- krepitev povezanosti med enotami VDC,
- razvijanje organiziranosti, elementov pomoči in podpore v delovni skupini,
- omogočanje preživljanja delovnega dne v okolju, ki ustreza interesom vključenih uporabnikov,
- razvijanje znanj in spretnosti, samostojnosti, vztrajnosti, pozitivne samopodobe, prevzemanje odgovornosti, pozitivnega odnosa do dela, delovnih navad, navad za lastno varnost in varnost drugih pri delu,
- možnost prenosa pridobljenih izkušenj v domače okolje.

Načrtovanje dnevnih aktivnosti

»Kaj bomo delali danes?« (kmet, g. Ferluga)
»Vrnili lojtro?« (Roman, varovanec).
»Res je, ampak sosede danes ni doma. Ne bi bilo lepo, če se ji za lojtro ne bi zahvalili. Mislim, da je danes dan za popravilo ograde. Lestev bomo vrnili potem. Kaj menite o tem?« (kmet, g. Ferluga)

Popravilo ograde

Ocenjevanje popravila ograde

Interesna struktura

Varovanci

Varovanci si želijo spremembe. Želijo si doživeti nekaj novega izven prostorov VDC. Radi bi spoznali nove kraje in ljudi. Veseli jih delo v naravi. Radi imajo živali in bi jih želeli negovati ter skrbeti zanje. Pri delu bi radi uporabljali orodja in stroje. Za svoje delo pričakujejo višjo nagrado.

Strokovnjaki

Ker nekateri varovanci že ves čas kažejo večji interes za dogajanja v naravi, življenje živali v naravnem okolju, vzrejo domačih živali ali pa za samo fizično delo v naravi, jim je smiselno zagotoviti ustrezne aktivnosti. Varovanci morajo imeti možnost, da pridobivajo nove spretnosti in znanja ter gibanja na svežem zraku. Z delom na kmetiji se varovanci vključujejo v širše okolje, hkrati se na ta način krepi povezanost med enotami VDC.

V projekt naj se za začetek vključijo varovanci, ki so samostojnejši in se bolje znajdejo v širšem okolju ter ne potrebujejo stalne prisotnosti strokovnega delavca iz enote. Pri delu mora biti poskrbljeno za varnost varovancev. Zato opravljajo le dela z enostavnimi orodji. Varovancem mora biti zagotovljen ustrezen topel obrok.

Vodstvo

- Operacionalizacija in individualizacija vseživljenjskega učenja.
- Možnost širšega programa zaposlitvenih dejavnosti in izbire.
- Usposabljanje varovancev za čim bolj samostojno življenje, nudenje podpore za razvoj osebnostne rasti in krepitev samopodobe.
- Omogočiti varovancem doživetje izkušnje bivanja in dela v drugem okolju.
- Vključevanje varovancev v širše okolje, razširitev kroga znanstev, pridobivanje novih znanj in spretnosti ter uporaba novih izkušenj v domačem okolju pri delu in v prostem času.
- Navajanje varovancev na sodelovanje z drugimi, razvijanje samoorganiziranosti, elementov pomoči in samopomoči.

Kmet

Kmet je zainteresiran za troje:

- nuditi uporabnikom programa varno okolje, primerno zaposlitev brez storilnostnih zahtev, kot tudi športno razvedrilno dejavnost ob upoštevanju interesov ter potreb posameznikov in skupine,
- pridobiti si znanje in izkušnje pri delu z osebami z motnjo v duševnem razvoju
- preraščanje kmetije v večnamensko kmetijo, ki nudi socialne storitve osebam z motnjo v duševnem razvoju kot svojo dopolnilno dejavnostjo.

Izvedbeni načrt

Delovni obisk kmetije poteka 2 krat tedensko 4 do 5 ur dnevno od maja do oktobra 2003.

Varovanci skupaj z gospodarjem v dnevem prostoru ob jutranjem napitku pripravijo delovni načrt za ta dan. Varovanci navajajo predloge za delo. Ocenijo njihovo izvedljivost in jih vključijo

Gospodar nazorno opiše in prikaže delovne postopke. Varovanci sodelujejo z gospodarjem pri izvajanju del. Preprostejša opravila izvajajo samostojno.

Prvih nekaj obiskov kmetije se udeležita vodji enot Divača in Ilirska Bistrica kot pomoč gospodarju pri uvajanju v delo z osebami z zmerno motnjo v razvoju.

Vrste del, ki jih opravljajo varovanci:

- redna opravila z živalmi (krmljene, čiščene živali in hleva, izpust),
- sezonska trajna opravila (urejanje travnikov, čiščenje gozdov, zlaganje drv),
- sezonska občasna opravila (nabiranje zdravilnih zelišč in želoda),
- dejavnost izven glavne sezone kmetijskih del (popravljanje ograd, vzdrževanje nogometnega igrišča, športno razvedrilne dejavnosti),
- dejavnosti povezane z gospodinjstvom (priprava malice, sodelovanje pri pripravi kosila, urejanje garderobnega prostora).

Po opravljenem delu se varovanci preoblečejo in umijejo, pomagajo pri pripravi in razdelitvi toplega obroka.

Varovanci skupaj z gospodarjem obnovijo delovne naloge, ki so jih opravili in jih primerjajo z načrtovanimi. Neopravljena dela prenesejo v plan za naslednji obisk.

Odnos gospodarja do varovancev naj bo spontan in sproščen.

Gospodar mora biti seznanjen s Kodeksom etičnih načel socialnega dela.

Prva evalvacija programa bo izvedena po enem mesecu, naslednja pred iztekom poskusnega obdobja čez 3 mesece in zadnja ob koncu leta 2003.

Izvajanje

Varovanci so kmetijo začeli obiskovati v začetku maja in so nanjo prihajali do konca oktobra. Delo na kmetiji je potekalo dvakrat tedensko, ob torkih in četrkih od 9.30 do 12.30. V delovni skupini so bili štirje varovanci, trije iz bistriške in eden iz divaške enote VDC Koper. Varovance je na kmetijo in s kmetije vozil delovni inštruktor s kombijem.

VDC Koper je poskrbel za primerno delovno obleko, potrebno orodje in omarico za prvo pomoč. Varovanci so bili pred začetkom projekta cepljeni proti klopnemu meningitisu. Gospodar je poskrbel za primerno garderobo in topel obrok ter uredil prostor za umivanje.

Vodji enot sta, predvsem na začetku izvajanja projekta, intenzivno sodelovali z gospodarjem in se udeleževali obiskov kmetije.

Varovanci so skupaj z gospodarjem in kasneje tudi samostojno opravljali naslednja dela oziroma aktivnosti:

- izpust in zapiranje živali, čiščenje hleva, napajanje, skrb za kokošnjak,
- popravilo ograd, električnega pastirja,
- čiščenje pašnikov, košnja nogometnega igrišča,
- obiranje sadja,
- zlaganje drv,
- pomoč pri gradnji senika,
- nabiranje zdravilnih zelišč, gob, priprava soka, vlaganje,
- urejanje bazena za race,

- športne aktivnosti.

Evalvacija

Evalvacija s strani strokovnjakov in vodstva

Varovanci so se v novo okolje hitro vključili ter z gospodarjem navezali sproščen in prijateljski odnos. Dnevno so se seznanili z osnovnimi vsebinami dela. Okvirni delovni načrt so dopolnjevali z lastnimi idejami in predlogi in hkrati ocenjevali tudi njegovo izvajanje.

Varovanci so spoznavali okolje, krajevna imena in posebnosti posameznih delov posestva, Izvedeli so, čemu so določena zemljišča namenjena in katera dela je potrebno opravljati na različnih lokacijah pri neposredni in posredni skrbi za živali.

Delovne naloge so si razdelili glede na interese in sposobnosti. Sam delovni postopek je navajal na sodelovanje in medsebojno pomoč med člani skupine.

Delo ni bilo pridobitno in ozko usmerjeno, temveč je nudilo možnost raznovrstnih drobnih opravil z jasnim, uporabnim in privlačnim ciljem.

Fazna in končna evalvacija sta pokazali, da je namen projekta ustrezno zastavljen in pomeni uvajanje novih vsebin in aktivnosti v programe zaposlitve, omogočanje izbire, ustvarjanje razmer za kontinuirano in izkušensko učenje, ohranjanje in pridobivanje znanj, navad in veščin, širjenje in poglobljanje socialnih kontaktov in s tem izboljšanje kvalitete življenja in psihofizične kondicije varovancev.

Stroški projekta v celoti in na varovanca so, zaradi prevozov in nadomestil kmetu, visoki. Ker njegovo financiranje v celoti krije VDC iz rednih sredstev za svojo dejavnost, bo potrebno za njegovo nadaljnje financiranje pridobiti dodatna sredstva.

Evalvacija s strani varovancev

Kar je bilo dobrega in prijetnega so strnili z naslednjimi izjavami:

- V naravi je lepo delati.
- Bilo je vse v redu, razen vročine*.
- Med seboj smo si pomagali.
- Spoznali smo Tomaža in druge.
- Prav zadovoljen sem z vsem. Ni kritike.

Poudarili so tudi slabe strani dela na kozjereji:

- Bila je vročina in zato je bilo delo težko.
- Plačilo za delo je slabo. Potrebna bi bila višja nagrada.

Dva izmed njih bi želela z delom na kozjereji nadaljevati tudi v prihodnje. Dva, ki sta bila nezadovoljna z nagrado**, pa za delo na kozjereji v prihodnje nista zainteresirana.

* Dnevne temperature so presegale 30 °C

** Med strokovnjaki vprašanje nagrad varovancev za njihove delovne aktivnosti še ni enoznačno rešeno.

Evalvacija s strani kmeta

Odnosi med gospodarjem kmetije in varovanci so temeljnega pomena. Varovanci imajo na gospodarja različen pogled. Prvi v njem vidi avtoriteto, drugi pomoči potrebnega, tretji kmeta itd. Seveda mora gospodar te like pač sprejeti, tako kot mora sprejeti različne stopnje prizadetosti varovancev.

Predvsem pa je pomemben odnos gospodarja do varovancev. Pozoren je treba biti enako do vseh varovancev, varovanci pa naj bi se počutili kot doma. Za doseg te ciljev je seveda zelo pomembno število varovancev in stopnja njihov motnje. En sam skrbnik lahko dobro poskrbi tudi za 5 in več varovancev z lažjo motnjo v duševnem razvoju, že en sam varovanec z zmerno motnjo v skupini pa takoj pomeni nujno prisotnost še enega skrbnika - terapevta. Pri varovancih z zmerno in težjo motnjo bi se morala ena oseba posvetiti dvema varovancema, v kolikor je to sploh finančno izvedljivo.

Med štirimi varovanci, ki so prihajali na kmetijo, so bili trije iz ene enote, četrti pa iz druge. Med njimi ni prihajalo do napetosti ali konfliktov, vendar so trije iz iste enote delovali kot nekoliko bolj zaključena skupina.

Varovanci so delo jemali zelo resno in se mu posvečali z vso pozornostjo. Pomembna je bila neprestana motivacija. Delu je bilo potrebno dati pomembno težo, tudi če je šlo za skrajno enostavno in nenaporno opravilo. V kolikor je šlo za skupinsko delo, so delovno zmago tudi "proslavili" in dokumentirali (fotografirali).

Vsak dan pred pričetkom delovnega dne so se ob kavi ali čaju dogovorili, kaj bodo počeli in za kaj bo kdo zadolžen. Vse so si tudi skrbno zapisovali v dnevnik. Po malici, ko so z dejavnostjo končali, so pregledali, ali so izpolnili vse naloge.

Gospodar je imel redne stike s strokovnjaki enot, iz katerih so prihajali varovanci. Enkrat mesečno so skupaj – varovanci, strokovnjaki in gospodar opravili oceno izvajanja programa. Delovno preživljanje dneva ima točno določene status, strukturo in ritem dela. Zato z varovanci niso zasledovali storilnostnih ciljev. Poleg delovnega preživljanja dneva so varovanci imeli tudi druge tematske dneve npr. Bezgov dan - nabiranje bezga, Lipov dan ter rekreacijski oziroma športni dan.

Na Kozjereji »Brdca« kot svojo dopolnilno dejavnost že nekaj let izvajajo ti. pedagoške storitve. Za učence osnovnih šol pripravljajo dve delavnici: "Kaj greje ovčko?" in "Obiščimo kozlička". Ponudbo storitev želi gospodar še razširiti na področje socialnih storitev. Na kmetiji bi rad izvedel toliko prilagoditev, da bi lahko varovanci optimalno opravljali svoje delo. Kljub temu pa naj bi kmetijska proizvodnja ne bila nepomemben cilj kmetije. Prihodki obeh dejavnosti naj bi bili približno enaki.

Študij učinkov dela na kmetiji na varovanca

Varovanec je rojen 1974 v enoroditeljski družini. Zaradi obporodne poškodbe je bil njegov razvoj zelo upočasnen. V otroškem obdobju je preboleval pogoste angine in pljučnice. Pred vstopom v šolo je bil predstavljen komisiji za razvrščanje, ki ga je napotila v oddelek vzgoje in izobraževanja. Mati se je odločila, da sina vključi v center za usposabljanje na Primorskem. Oddelek vzgoje in izobraževanja je obiskoval 10 let; ves čas usposabljanja je bil vključen v domsko varstvo. Vsak konec tedna in počitnice je preživel z materjo v rojstnem mestu v osrednji Sloveniji. Pomembno mesto v njegovem življenju imajo tudi njegovi stari starši.

Po zaključenem šolanju se je varovanec vključil v Delavnice pod posebnimi pogoji Divača, ki so bile enota CUEV Strunjan. Še naprej je bil vključen v domsko varstvo. Od 1.1.2002 je vključen v VDC Koper.

Varovanec je motorično precej nemiren. Občasno je videti zaskrbljen, česar pa verbalno ne izrazi. Vsaka situacija, v kateri se počuti manj varnega, ga vznemiri. Z varovankami in varovanci sicer navezuje stike; približa pa se le bolj umirjenim osebam. Išče in želi pa si stike z zaposlenimi v enoti, ki pa jih sam določa s približevanjem in oddaljevanjem. Njegov govor je sicer razumljiv, vendar se sporazumeva v kratkih stavkih in govori le tisto, kar sam meni, da je pomembno.

V dejavnosti VDC se občasno in kratkotrajno vključuje, čeprav svoje okolje in osebe stalno opazuje in sledi dogajanju. V statične zaposlitve se ne vključuje rad (nekatera kooperantska dela, izdelovanje lastnih izdelkov), rad pa se zaposli pri urejanju okolice enote. Rad hodi na sprehode, igra košarko in plava – ugaja mu vse, kar ni statično in takšne aktivnosti zadovoljijo njegove potrebe in je z njimi zadovoljen.

To je bil tudi razlog, da so ga vključili z drugimi varovanci v delo na Kozjereji »Brdca«. Delo na kmetiji rad opravlja, verbalno in neverbalno izraža zadovoljstvo. Zelo se je navezal na gospodarja, manj na sodelavce. Vestno skrbi za svojo delovno obleko in orodje ter za prevoz, ki je povezan s to obliko zaposlitve. Ko se vrne v enoto, pripoveduje o tem, kaj je delal, videl in doživel. Pri delu sicer potrebuje vodenje in podporo, manj zahtevno delo pa opravlja samostojno.

Po nekaj mesecih zaposlitve na Kozjereji »Brdca« so ugotovili, da je ta oblika dodatne dejavnosti za varovanca zelo ustrezna. Zadovolji ga v potrebi po gibanju, je v naravi, ki jo ima zelo rad in kjer se dobro počuti. Spoznava živali in njihove potrebe, spoznava in opravlja delo, ki mu je bilo manj znano, srečuje se z drugimi ljudmi in vzpostavlja, sicer plaho, nove odnose. Delo mu daje občutek pomembnosti in koristnosti.

Prihodnost

Ocena pilotskega projekta s strani vseh deležnikov je bila ugodna do te mere, da so z njim nadaljevali še naslednja tri leta. Za VDC Koper je zelo pomembno, da varovancem lahko ponudi možnost izbire zaposlitve, ki jo radi in z veseljem opravljajo in ki jim zadovoljujejo njihove potrebe. Zato se je prijavljal na različne razpise, tako na lokalni kot tudi na državni ravni, vendar brez uspeha. To kaže na podcenjujoč odnos do potencialov socialnega kmetijstva, kar ga vodi v institucionalno izolacijo. Brez institucionalne podpore bo javno-zasebno partnerstvo oziroma sodelovanje med VDC Koper in Kozjerejo »Brdca« usahnilo, čeprav daje dobre rezultate in je v celoti v skladu z usmeritvami iz Nacionalnega programa socialnega varstva.

Leto 2003	😊😊😊😊
Leto 2004	😊😊😊
Leto 2005	😊😊
Leto 2006	😊
Leto 2007	?

Sekanje drv

Spravilo drv

**»Prav zadovoljen sem z vsem. Ni kritike.«
(Roman, varovanec)**